

ÇEVİRİ

Ukrayna'dan Toplu Göç Dalgasının Göç-Çatışma Modeli Açısından Değerlendirilmesi¹

Armağan Teke Lloyd² ve İbrahim Sirkeci³

Öz

Bu makale, Göç-çatışma modeli ışığında, Rusya işgali bağlamında ortaya çıkan Ukrayna göç sürecini daha önceki göç dalgalarıyla ilişkilendirerek incelemektedir. Ukrayna'nın Rus işgali ile başlamayan, aksine bağımsızlıktan bu yana devam eden bir güvensizlik ortamından muzdarip olduğunu görmekteyiz. Kategorik olarak farklı yasal süreçlere tabi olsalar da, Ukraynalıların son çeyrek yüzyıl içinde deneyimlediği emek göçü, mültecilik, ülke içinde zorunlu göç, öğrenci göçü ve etnik yeniden yerleşim gibi bir çok göç türü, çatışma ortamı paydasında ortaya çıkmıştır. Göç-modeline göre, çatışma ortamında, insan güvensizliği ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi birçok çatışmanın girift yapısını içerir. Her ne kadar Ukrayna'da son göç dalgası ani gelişen bir kriz gibi lanse edilmişse de, insan güvensizliği perspektifi temel alındığında, süreklilik arz eden ve yükselerek devam eden insan güvensizliğinin bir neticesidir. Ukrayna, demokrasi, kalkınma ve demografik açıklıkların (3A) körüklediği insani hareketlilik, yıllar içinde sınır aşan sosyal ağların güçlenmesine ve Ukrayna diasporasının genişlemesine yol açmıştır. Rus işgali çerçevesinde ülkeden ayrılanlar, hem farklı sermaye tiplerinin (sosyal, finansal, insani sermaye ve fiziksel yeterlilik-4S) sağlamış olduğu avantajlar, hem de var olan göç kültürünün kolaylaştırıcı etkisi altında hızlı ve güvenli bir göçü gerçekleştirmişlerdir. 4S'ten yoksun olan Ukraynalılar ise ya ülke içinde yerlerinden edilmiş ya da yerlerinde sabit kalmışlardır. Şüphesiz, Avrupa'nın Ukraynalılara yasal koruma sağlama çabası, Ukrayna göçünü hızlı ve güvenli bir biçimde gerçekleşmesine olanak sağlamış ve onu diğer çatışma ortamlarında ortaya çıkan göç dalgalarından ayırmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ukrayna; göç; göç-çatışma modeli; insani güvensizlik; sermaye ve açıklar

ABSTRACT IN ENGLISH

Long Term View of Refugee Flow from Ukraine: War, Migration and Insecurities

This article employs the Conflict-migration model to shed light on the mass immigration from Ukraine that emerged in the context of Russian invasion by showing its connection with the past waves of immigration from the country. Ukraine can be described as an environment of insecurity since its independence, despite the heightened insecurity with the start of the Russian invasion. Ukraine witnessed several types of migration triggered by this environment including labour migration, ethnic resettlement, asylum seeking, internal displacement and student migration. Although these refer to differing categories in legal terms, they all involve a common underlying premise – that, they are all motivated by one or another form of human insecurity. According to the Migration-conflict model, human insecurity is formed at the intricate intersection of economic, social, political and cultural conflict situations. Although the recent Ukrainian migration has been introduced as a big crisis, from a conflict model, this migration can only be seen as a continuation

¹ Bilgilendirme: Bu makale İngilizce orjinal metnin Türkçeleştirilmiş halidir. Bkz. Teke Lloyd ve Sirkeci (2022). Long term view of refugee flow from Ukraine: War, migration and insecurities. *Migration Letters*, 19(4), 53–62. <https://doi.org/10.33182/ml.v19i4.2313>

² Armağan Teke Lloyd, Abdullah Gül Üniversitesi, Türkiye. E-mail: armağan.teke@gmail.com

³ İbrahim Sirkeci, International Business School, Birleşik Krallık. <https://sirkeci.uk> E-mail: sirkeci@theibs.uk

of human insecurity, only being enhanced by the recent armed conflict. International migration from Ukraine, triggered by the democratic, economic and demographic deficits (3Ds), has in time expanded the social networks and the Ukrainian diaspora abroad. Immigration of Ukrainians in the context of Russian invasion were moderated by this existing culture of migration as well as by various types of capital including social, financial, human and physical capability (4Cs). Surely, the welcoming attitude of Europe, which was not displayed towards other refugee groups outside Europe, had made a distinctive contribution to the safe and fast exodus of Ukrainians.

Keywords: Ukraine; migration; Migration-Conflict Model; human insecurity; deficits; capitals

Giriş

Ukrayna ve Rusya arasında devam eden siyasi gerginlik Kırım'ın 2014 yılında Rusya tarafından ilhakiyla tırmanmış ve son olarak 2022 yılında Rusya'nın Ukrayna'yı topyekûn işgaline dönüşmüştür. Şubat ayında başlayan işgalin en önemli sonucu Ukrayna'dan başlayan kitlesel göçtür. Avrupa Birliği'nin göç dalgasına ilk tepkisi, hızlı bir biçimde onayladığı geçici koruma statüsü ile Ukraynalıları koruma altına almak oldu. Bununla beraber, Avrupa medyası ve siyasi kurumları, Rusya işgali sonrası ortaya çıkan göç dalgası için sık sık en büyük mülteci 'krizi' tanımlamasını kullandılar; fakat, daha önceki mülteci krizleri de benzer şekilde 'en büyük' kriz olarak adlandırılmıştı. 'Kriz' hiç beklenmedik kitlesel insan hareketliliği için uygun bir niteleme olabilir. Bir insan hareketliliği durumunun beklenmedik olarak atfedilmesi ise, göçün nasıl anlaşıldığıyla ilgilidir. Eğer göç olgusu insanların daha iyi yaşamak için bazı ülkelerinin cazip koşullarından faydalanmaya çalışması olarak görülürse, krizlerin arka arkaya ortaya çıktığı iddia edilebilir. Fakat, biz bu makalede, Ukrayna'da son dönemde ortaya çıkan kitlesel göçü, ani bir şok ve kriz durumu olarak değil, Ukrayna'da süreklilik arz eden insan güvensizliğinin tetiklediği göç akımlarının bir devamı niteliğinde değerlendiriyoruz (Sirkeci, 2006 ve 2009; Cohen ve Sirkeci, 2011 ve 2016). Makalede Ukrayna'nın uzunca bir süredir çatışma ortamı ('environment of insecurity') koşullarını taşıdığı ve Ukraynalıların bu durumdan uzaklaşmak için birçok kez iç ve dış göçe başvurduğunu iddia ediyoruz. Başka bir deyişle, Ukraynalılar için göç etmek 'ayaklarıyla oy verme' stratejisi haline almış durumdadır. Son göç dalgası ise krizden ziyade ülkedeki 'çatışma' ortamının sertlik kazanması sonucu, Ukrayna halkının beklenen bir tepkisini temsil eder. Şubat 2022'den itibaren şiddetlenen 'çatışma ortamı', 7.703.857 insanı uluslararası göçe itmiş, 7.1 milyon insanı ise iç göçle yerinden etmiştir (BM Veri Portal).

Afganistan, Suriye, Venezuela gibi çatışma bölgeleri yüksek oranda göç verirler. Çatışma bölgeleri arasında ciddi farklar olmasına rağmen, Göç-çatışma modeli perspektifinden göç baskısını doğuran ortak özellikleri tanımlamak mümkündür. Ukrayna bu bölgelere kırılan demokrasi ve çatışma ortamı açısından benzerlik taşır. Ukrayna'da insani güvensizlik ortamını tetikleyen diğer bir faktör ülkede Rus azınlığın yarattığı demografik ve etnik kırılmalıklardır. Bu farklılıkları yönetebilecek güçlü bir liberal demokrasi iradesinin yokluğu, Rus azınlığın zaman zaman Rusya tarafından ülkede stratejik coğrafi ve siyasi süreçlere etki etmek için kullanılması sorununu doğurmaktadır. Bunun yansıması, Ukrayna Avrupa'ya girmeyi hedefleyen, fakat ciddi kalkınma açığının⁴ sürekli dış göç eğilimi yarattığı bir çatışma ortamıdır. Ukrayna'nın doğu bölgeleri Luhansk ve Donetsk'te Rus yanlısı ayrılıkçı grupların 2014 yılında başlattığı silahlı çatışmalar, görece güvensizlik ortamını derinleştirerek, hayatı tehdit eden daha boyutlara ulaşmıştır (Uehling, 2021; Charron, 2020).

⁴3A üzerine detaylı çalışmalar için Sirkeci vd. (2019) ve Eroglu-Utku ve Yazgan (2021) görünüz.

Göç-çatışma modelinin, hem Ukrayna'da meydana gelen son dönem kitlesel göçü değerlendirmek hem de konu üzerine yapılacak diğer çalışmaların temelini oluşturma iddiası vardır. Model daha önce Irak, İtalya, Meksika, Lübnan, Türkiye ve Suriye gibi çeşitli çatışma bölgelerinden ortaya çıkan kitlesel göçü anlamaya yönelik varsayımlar ve analizler geliştirmiştir (Sirkeci, 2000; Sirkeci, 2005; Hourani and Sensenig-Dabbous, 2007; Cohen and Sirkeci, 2016; Utku et al., 2017; Tuzi, 2019; Sirkeci and Teke Lloyd 2022). Bu çalışmaların ortaklaştığı en önemli önerme göçün temel sürükleyicisinin subjektif güvensizlik algısı olduğudur ve Ukrayna'da ortaya çıkan göç dalgalarını anlamak için önemli bir gözlemdir. Bu çalışmalar aynı zamanda, göç dalgalarının, zaman içinde sosyal ağların ve göç deneyiminin biriktirildiği ve aktarıldığı bir göç kültürüne dönüştüğünü göstermiştir. Çatışmaların güvensizlik algısını arttırdığı ortamda, daha önceden göç eğilimi olan kişiler, göç kültüründe de faydalanarak kriz ortamında harekete geçme fırsatını değerlendirirler. Göç-çatışma modelinde, demokrasi, kalkınma ve demografik açıkları (3A) insan güvensizliğini artıran temel nedenler olarak değerlendirilir ve göçün gerçekleşmesi finansal sermaye, sosyal sermaye, insani sermaye ve fiziksel kapasitesinin (4S) yeterli düzeyde olmasına bağlı olduğu tartışılır (Sirkeci vd., 2019). İnsan hayatına ciddi tehdit oluşturan sivil savaş durumlarında bile, insani güvensizlik herkes için aynı seviyede olmayabilir ve göç, sadece değişik sermayelere yeterli düzeyde sahip olan kişilerin kullanabileceği bir stratejidir.

Göç-çatışma modeli, ekonomik göçmen, mülteci, zorunlu/gönüllü göç gibi idari sebeplerle yapılan tasniflerin göçün dinamik ontolojik yapısını yansıtmadığını öne sürer. Bu kategoriler farklı hareketlilik türlerinin yasal statülerini belirlemek zorunda olan bürokratlar için faydalı olabilir (Sirkeci, 2007); fakat, insanların yer değiştirme hareketliliğine başlamaları bir çatışma ortamını içinde yaşamak istemeyecekleri bir güvencesizlik olarak algılamaları sonucu ortaya çıkar. Güvensizlik yaratan faktörler, insan deneyiminin geniş yelpazesini oluşturan ekonomik, sosyal, fiziksel, kültürel ve bireysel alanların girift yapısından ortaya çıkar. Ekonomik göçmenler ayrımcılık, siyasi ve etnik gerginlikler güvensizlik algısının parçası olabileceği gibi, mültecilerin göç hareketliliğinin bir motivasyona da ekonomik güvensizlik ortamı olabilmektedir (Yazgan vd., 2015). Göçün karma sebepleri üzerine geniş bir yazın oluşmuştur (Charron, 2020; Koser ve Martin, 2011; Adelman ve McGrath, 2007; Dewind, 2007). Örneğin, Kürt mülteciler 1990'lı yıllar boyunca Türkiye'de ki çatışma ortamı nedeniyle mültecilik başvurusu yapmış olmalarına rağmen, ekonomik kalkınmışlık düzeyinin yetersiz olduğu coğrafyalarda yaşamının da önemli bir göç nedeni olduğu belirtilmiştir (Sirkeci, 2000). Irak'tan ayrılan mültecilerin de, ekonomik güvensizlik algıları göç motivasyonların önemli bir bileşenidir (Sirkeci 2005).

Sıcak çatışma ortamlarında insan hareketliliği ani şekilde ortaya çıkmasına rağmen, daha önceki göç dalgaları süreçlerinde oluşan sosyal ağlar ve rotalar (örn. göç kültürü) göçü tahmin edilebilir bir patikaya sokar. İnsanlar ekonomik, siyasi veya silahlı çatışma koşullarının yarattığı ortamdan ayrılırlar ve bu süreçlerde kurdukları sınır aşan sosyal ilişkiler ve topluluklar, daha sonrasında çatışma ortamı yumuşasa dahi göçün devamlılık arz etmesine neden olurlar (Cohen ve Sirkeci 2011). Göç kültürü, göçün yönünü de belirler. Örneğini Suriyelilerin 2011 yılından itibaren Türkiye, Lübnan ve Ürdün'ü temel destinasyon olarak seçmelerinde 1970'lerden itibaren bu coğrafyalarla kurulmuş olan hareketlilik kültürü etkin olmuştur (Winckler, 1997; Chalkardt, 2009). Şu anda Suriyelilerin en yoğun olarak yerleştiği Türkiye-Suriye sınırındaki şehirler, iki halkın tarih içerisinde oluşturduğu arkadaşlık, ticaret ve kültürel ilişkiler göç sürecinde tampon görevi görmüştür (Sönmez, 1989). Benzer bir şekilde, Almanya Türkiye'den

göç eden ekonomik göçmenlerin kuşaklar boyu oluşturdukları topluluklar ve sosyal ağların varlığı sayesinde, bugün mülteci başvurularında da en çok yapıldığı ülke konumundadır (Sirkeci, 2017).

Göç akımlarını kolaylaştıran diğer önemli bir faktör şüphesiz göç alan ülkelerin belirlemiş olduğu kabul politikaları ve göçmenlere yönelik oluşmuş olan kabul kültürüdür. Göç-çatışma modeli, göç sürecinin çıkış-varış noktası arasında doğrusal bir sürece işaret etmediğini tartışır. Göç alan ülkenin göçmenlere sağladığı ortamın yeteri kadar güvenli olmaması, göç rotasındaki zorluklar ve/veya göçmenlerin göç ettikleri ülkede yabancı düşmanlığına maruz kalmaları göçmenleri eve dönüşe veya başka göç rotaları oluşturmaya zorlayabilir (Turton 2003). Bu durum, Türkiye'ye göç eden, fakat arzu ettikleri ekonomik ve sosyal güvenlik ortamına kavuşamayarak, tekrardan Avrupa'ya yönelik göç rotasını oluşturan Suriyeli göçmenlerin durumunda net bir şekilde gözlemlenebilir (Tuzi 2019). Avrupa'nın göçü güvenleleştirici politikaları nedeniyle, göç yolcuğunu hayati tehdit durumuna dönüştürmüştür ve deniz kazalarında binlerce göçmen hayatını kaybetmiştir. Ukrayna göçünde ise, 2022 Mart ayından itibaren son derece misafirperver bir tutum takınan Avrupa hem hayati tehdit yaşayan hem de başka sebeplerle göç etmek isteyen Ukraynalılar için bir fırsat çerçevesi yaratmıştır.

Göç yolculuğu maddi-manevi bedeller içerir. Olağanüstü koşulların varlığına rağmen göçmen sayısının belirli bir düzeyde kalması bununla ilgilidir. Güvensizlik hissi ve göç etme isteği, göçün ortaya çıkması için yeterli koşullar olmayabilir. Göç yönetiminin etkisi yanında, daha önce bahsedilen sermayelere sahip olmak göçün gerçekleşmesi için şarttır. Çatışmanın en üst düzeyde yaşandığı Suriye'den bile, nüfusun yalnızca üçte biri başka bir ülkeye göç edebilmiştir. Bu rakam, sivil savaş öncesi Gallup Dünya Anketi'nin Suriye'den göç eğilimi ölçümünde hesapladığı oranla aynıdır (Sirkeci ve Esipova, 2013). Ukrayna'nın da benzer bir göç örüntüsü göstermesi beklenebilir.

Bu makalede, Ukrayna'dan son süreçte yaşanan kitlesel göçü, uzun dönemli göç eğilimleri ve güvensizlik ortamına referansla tartışmaya açmak istiyoruz. 3A temelli göç akımları Ukrayna'nın bağımsızlığından bugüne devam etmiştir ve son göç dalgası, süregiden insani güvensizliğin bir yansımasıdır. Birleşmiş Milletler' in ve Uluslararası Göç Örgütü'nün (UGÖ) işgal sonrası çeşitli ülkelerde yapmış olduğu ilk anketler (Moldova, Polonya, Slovakya, Belçika ve Romanya) ve istatistiklere dayanarak, göç dalgalarının siyasi, ekonomik ve çatışma koşullarında doğan girift güvensizlik ortamından ayrılma motivasyonu ortaya çıktığını tartışıyoruz. Ukrayna'da var olan güvensizlik ortamı ve Avrupa'nın misafirperver tavrı, savaş öncesi göç eğilimi barındıran Ukraynalılar için de bir fırsat çerçevesi oluşturmuştur.

Güvensizlik Ortamı ve Ukrayna'da Karma Göç Süreçleri

Göç-çatışma modeli ile bakıldığında, Ukrayna'nın 1991'den buyana bir yandan yoksulluk, ekonomik mahrumiyet, ve silahlı çatışmalar bir yandan da zulüm ve ayrımcılık korkusunun, maddi ve maddi olmayan bir çok güvensizliği içerdiği görülebilir. Sovyetler Birliği sonrası, kalkınma açığının yaratmış olduğu ekonomik güvensizlik ciddi boyutlara ulaşan uluslararası işçi göçünü doğurmuştur. 2000'li yılların başından itibaren devam eden dış güçlerin müdahaleleri, siyasi istikrarsızlık, toplumsal huzursuzluklar ve Rusya ile devam eden çatışmalar demokrasi açığının göstergeleridir. Dolayısıyla Rusya'nın işgaline kadar geçen son çeyrek yüzyılda, Ukrayna hem 3A'nın neden olduğu dış göç dalgalarını, hem de Rusya'nın Kırım, Luhansk ve Donetsk bölgelerinde giriştiği askeri operasyonlar sonucu, yerlerinden edilen

insanların göç hareketliliğini deneyimlemiştir. Özellikle savaş ve çatışma ortamının varlığı, Ukrayna'yı son 10 yılda en çok mülteci gönderen ilk 10 ülke arasına yerleştirmiştir.

Bağımsızlık sonrası dönemde, Ukrayna'dan ilk göç dalgası ABD, Kanada ve İsrail'e yönelen etnik ve dini temelli ayrımcılık yaşadıkları gerekçesiyle mülteci statüsü verilen Yahudi göçüdür (Visnevsky, 2003: 158, Burds 2008; Klokiw 2019). 1990'lar süresince, Alman ve Macar etnik kökeninden olup Ukrayna'da yaşayan gruplar da kitlesel geri dönüş göçü gerçekleştirmişlerdir (Fedyuk ve Kindler, 2016). Bunun yansısı, hatırı sayılır büyüklükte işçi göçü Rusya ve Batı Avrupa'ya doğru yönelmiştir. Ukrayna'dan süreklilik arz eden göç içinde en büyük pay, ekonomik eşitsizlik ve finansal istikrarsızlığın tetiklediği işçi göçüne aittir. 1992 yılında, ekonomik olarak en güçlü çeyrek tüm gelirin %37.8'ine sahipken, en yoksul %20'lik kesim toplam gelirin %8'ine erişebiliyordu. Yıllar içinde devam eden savaşlar ve politik istikrarsızlık sonucu gelir adaletsizliği daha da derinleşirken, ülkeden göç etme eğiliminin de temel sebebi olmuştur (Fedyuk ve Kindler 2016). Klokiw'in (2019) de iddia ettiği gibi, etnik yeniden yerleşimden mültecilik gibi birçok kategoride göç veren Ukrayna'da, insan hareketliliğinin temel nedeni ekonomik güvensizliktir. Bütün göç süreçleri sonucu, yurt dışında hatırı sayılır bir diaspora oluşmuş (Tablo 1) ve dış göç bir kültür, norm halini almıştır.

Tablo 1. Ukrayna Diasporası

Ülke	Diaspora nüfusu
Kanada	1.360.000
Amerika Birleşik Devletleri	1.009.874
Moldova Cumhuriyeti	181.035
Almanya	155.000
Rusya	1.900.000

Kaynak: Ülkelerin nüfus sayım verileri, 2010-2020 arası yıllar.

Hem göç kültürünün bir yaşam alternatifi stratejisi olarak yerleşmesi, hem de devam eden güvensizlikler, Ukraynalıları göç eğilimi yüksek bir halka dönüştürmüştür (Mol vd., 2017). Ekonomik yoksunluk sadece var olan koşulda insanları olumsuz etkilememiş, aynı zamanda ülkede önü kesilemeyen oligarkların siyaset üzerindeki etkisi ve gelir adaletsizliği, Ukraynalıların geleceğe yönelik ekonomik iyileşme beklentilerini de azaltmıştır (Lapshyna, 2014). Bu şartlarda hem kadın hem erkek işçiler, kısa ve uzun vadeli göçü strateji olarak benimsemişlerdir. 2000'li yılların başında Yunanistan, Portekiz ve İtalya ev işçileri ve bakım hizmetleri sektörleriyle kadınlar için cazibe merkezi haline gelirken (Kindler ve Szulecka, 2012), özellikle 2014 yılından sonra, göç akımları 'erkekleşerek', daha çok Polonya ve Çekya'da işçi ihtiyacının yoğun olduğu inşaat sektörüne yönelmiştir. Polonya özellikle kendi nüfusunun Avrupa Birliği iş piyasasına entegrasyonu sonucu ortaya çıkan işgücü ihtiyacını Ukrayna vatandaşlarına tanınan kolay vize girişleri, kısa ve uzun vadeli çalışma izinleri, Yerel Sınır Trafik (YST) anlaşmaları, vb. çerçevesinde karşılamaya çalışmıştır. YST 2009 yılında yürürlüğe girmiş, ve Ukrayna'nın batı bölgelerinden gelen göçmenler için Polonya'ya yönelik çoklu giriş vizesi ve çalışma hakkı kolaylığı tanımıştır. 2010 yılında bu anlaşma uyarınca ülkeye giriş yapan Ukraynalı sayısı 4 milyon iken, bu sayı 2016 yılında 10 milyona yükselmiştir (Jozwiak ve Piechowska, 2017). Çatışmanın arttığı 2014 yılından önce bile, ülke sınırları dışında yaşayan Ukraynalı sayısının 6 milyon olduğu tahmin edilmektedir (UGÖ, 2008; Kubal, 2012; Vollmer vd., 2010). Düvell, bu nedenle Ukrayna'yı, Avrupa'nın Meksika'sı olarak adlandırmıştır.

Göç dalgalarının erken aşaması büyük kısmını emek hareketliliği oluşturmuşken, 2013 yılında başlayan Avromeydan gösterileri, ve 2014 yılında Rusya'nın Kırım'ı ilhakı ve Doğu Ukrayna'da

ayrılıkçı militanlara verdiği destek sonucu başlayan çatışmalar, göçün yapısını değiştirmiştir. Ukrayna son olaylarla beraber görece ekonomik güvensizlik ülkesinden silahlı iç çatışmaların yaşandığı bir ülkeye dönüşmüştür. 2013 yılındaki gösteriler, aslında Ukrayna'da uzun süredir devam eden siyasi, ekonomik ve demografik çatlakların halk protestosu biçimindeki tezahürüdür. Rus yanlısı Başkan Yanukovych, halkın büyük kısmının hayalini kurduğu Avrupa Birliği üyeliğini askıya alarak, Rusya ile yakınlaşma politikasının bir parçası olarak ticari anlaşmalar imzalaması hükümet karşıtı halk ayaklanmasını başlatmıştır. Devletin silahlı güçleri ile halkı karşı karşıya getiren çatışmalar Yanukovych'i koltuğundan ettiyse de Rusya-Ukrayna arasındaki gerginliği askeri boyuta taşımıştır. Büyük çoğunluğu Ukrayna'nın doğusundan ve daha küçük bir kısmı da Kırım'dan olmak üzere bu çatışmalar, 1.7 milyon insanı ülke içinden yerinde etmiştir (Charron, 2020; Sereda, 2020). Konu üzerine göçmenlerin durumunu insani kriz ve toplumsal cinsiyet açısından inceleyen hatırı sayılır bir literatür oluşmuştur (Bulakh, 2017; Kuznetsova ve Mikheieva, 2020; Khrystova ve Uvarova, 2020).

2014 sonrası Ukrayna'da yükselen güvensizlik ortamı Göç-çatışma modeliyle incelendiğinde, hem göç biçimlerinin girift yapısı, hem de iç-dış göç arasındaki ilintiler görünürlük kazanır. Çatışma döneminin başlamasıyla beraber 2014-2015 yıllarında, Ukrayna'dan yapılan sığınma başvuruları çok yüksek oranda artış göstermiştir. 2013 yılına kadar sığınma başvurusu yapılan ülkeler arasında ilk 30'da olmayan Ukrayna'da iki yılda yapılan başvuru sayısı 34.380'e yükselerek, Ukrayna'yı Avrupa'dan yapılan sığınmacı başvuru listesinde 3. Sıraya yükseltmiştir (Solodko ve Fitsova, 2016). Sığınma başvuruları, Doğu'da devam eden çatışmalar, ülke içinde yerinden edilen insanlara yönelik ayrımcılık ve yetersiz hükümet desteği, ve askerlik vazifesini yerine getirmeme gibi sebeplerin gösterildiği tartışılmıştır (Lapshyana ve Düvell, 2015).

Bahsedilen sebepler yanında, savaştan etkilenenlerin yer değiştirmedeki temel motivasyonlarından birinin de ekonomik güvensizlik olduğunu gösteren birtakım argümanlar sunulabilir. Savaş sadece insani tehdidi değil, aynı zamanda savaş öncesi GSMH'nin %14'ünü ve dış ticaret hacminin %25' ini karşılayan Doğu Ukrayna'da ekonomik güvensizliği de beraberinde getirmiştir (Mykhenonko 2020). Ukrayna'nın ekonomik altyapısının önemli bir kısmını oluşturan doğu bölgesinin savaş koşulları yaşaması, direkt çatışma altında olmayan bölgelerde yaşayan insanların ekonomik durumlarını da etkilemiştir. Ülkenin Avrupa Birliği yolundaki hedeflerini de kesintiye uğratan çatışma ortamı, orta sınıf, öğrenciler ve profesyonellerin AB'nin vaat ettiği sosyal hareketlilik beklentilerini boşa düşürmüştür. Çatışma öncesi göç etme eğiliminin 2011-2013 yıllarında yapılan bir araştırmaya göre %49 civarında olduğu belirtilmiştir (Lapshyan ve Düvell 2015). Zaten var olan göç eğilimi, çatışma koşullarının etkisiyle zorunlu/zorunlu olmayan göç tiplerine dönüşmüştür.

Sığınma başvurularının temel adresi olan AB, göçün sebepleri konusunda bütünsel bir yaklaşımdan ziyade, idari-hukuki kategorileri benimsemesi nedeniyle, 2014 sonrası Ukrayna'dan yapılan sığınma başvurularını fırsatçı emek göçü kategorisinde değerlendirmiştir (Lyman, 2015; Szczepanik ve Tylec, 2016; Solodko ve Fitsova, 2016). AB sığınmacı başvurularının, Ukrayna içinde güvenli alanların mevcut olması nedeniyle, sadece 13.3'üne kabul ettiği ve uluslararası koruma statüsü verdiği literatürde tartışılmıştır (Solodko ve Fitsova, 2016).

Hem sığınmacı kabulünün çok kısıtlı kalması, hem de ülkede halihazırda var olan göç etme eğilimi emek göçünün en optimum fırsat çerçevesine dönüşmesine neden olmuştur (Vakhitova ve Fihel, 2020). 2013-2016 yılları arasında, Polonya'ya yönelen emek göçü 3 milyondan 10 milyona yükselmiştir. Bu rakamın yarısı, YST anlaşması çerçevesinde göç

etmiştir. Bunun yanı sıra, yaşanan göçün coğrafi kaynağı çatışmanın merkezi olan Doğu Ukrayna'ya kaymıştır (Resim 1). Göçmenlerin demografik yapısı gençleşmiş, 30 yaş altı göçmenlerin emek hareketliliği içindeki payı artmıştır (Vakhitova and Fihel, 2020). İlaveten, Polonya üniversitelerine Ukraynalı öğrenciler için daha cazip duruma gelmiş ve 2015 yılında 23.000 öğrenciyle eğitim göçünde en çok temsil edilen ülke konumuna gelmiştir. İnsani sermayesi yüksek olan öğrenciler ve profesyoneller AB'nin sağladığı uzun dönemli oturma vizelerine ilgisi artmış, ve çatışmanın yarattığı ortamı fırsat olarak görerek hareketliliğini arttırmışlardır (Vakhitova and Fihel, 2020).

Resim 1. Polonya'ya yönelen Ukrayna Göçü Coğrafi Merkezleri 2013 öncesi/2014 sonrası

Kaynak: National Bank of Poland, 2015 (Dobroczek vd. 2017)

Ukrayna'dan ortaya çıkan göç akımları var olan ve giderek güçlenen bir göç kültürüne işaret etmektedir. Özellikle Ukrayna-Polonya arasında oluşan sosyal ağlar ve genişleyen Ukrayna diasporası, Polonya'yı süregiden göç akımları için hedef ülke haline dönüştürmüştür. Birleşmiş Milletler' in 2020 yılında yayınladığı göçmen stoku istatistiklerine göre hem Polonya hem de diğer Batılı ülkeler Ukraynalı göçmenlerin artık yerleşik bir göç kültürü oluşturduğu destinasyonlar haline dönüştüğünü göstermektedir (Tablo 2). Birçok ülkeye hareketlilik ile oluşan göç kültürü ve sosyal ağlar, 2022 yılında çatışma ortamından göç eden Ukraynalıların rastgele değil, oluşmuş olan patikaları takip ederek göç ettiğini ve var olan göç eğilimlerini gerçekleştirdiği argümanını güçlendirmektedir.

Tablo 2. Seçilmiş Ülkelerde Ukraynalı Göçmen Stoğu, 2020.

Countries	Number of Ukrainians
Rusya Federasyonu	3.272.304
Amerika Birleşik Devletleri	377.365
Kazakistan	346.445
Almanya	262.027
Polonya	209.001
İtalya	236.420
Beyaz Rusya	224.847
İtalya	131.780
Çekya	136.287
Özbekistan	123.355
İspanya	82.392
Kanada	76.098
Macaristan	50.253
Portekiz	47.360
Romanya	15.698
Moldova Cumhuriyeti	62.728

Source: Birleşmiş Milletler Nüfus Birimi

Rus İşgali Bağlamında Ukrayna'dan Göç

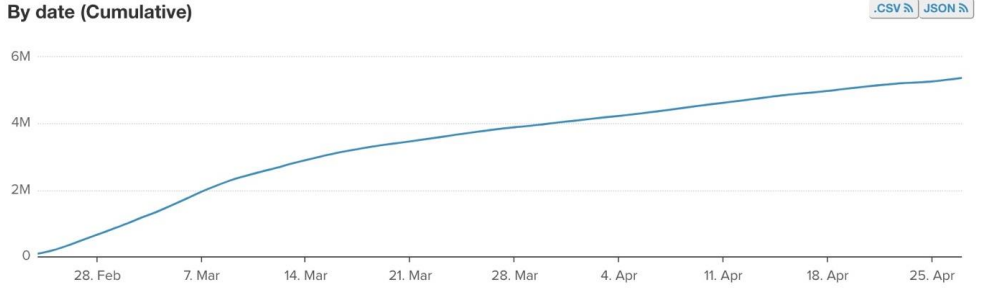
Çatışmanın başladığı ilk günlerde, Rusya'nın hedefinin Ukrayna'nın doğusuna yönelik bir işgal mi yoksa Ukrayna'daki hükümeti devirerek ülkenin kontrolünü ele geçirmek mi olduğu tahmin edilemedi. Fakat, 2022 yılında henüz işgal başlamamışken, bazı medya kuruluşları Ukraynalı milyarlarların savaş beklentisiyle ülkeyi terk ettiğini duyurdu. Medya raporlarından daha çıkarım yapmak zor olsa da, diğer çatışma ortamında yapılan araştırmalar ülkeden ilk ayrılanların sosyal, insani ve finansal sermayesi güçlü olan gruplar olduğunu tartışmıştır (Sirkeci vd., 2019; Schon, 2019). Ukrayna'dan oluşan ilk göç dalgalarına yönelik insani yardım kuruluşlarının gözlemleri de bu yöndedir.⁵

Daha önceki bölümlerde tartışılan göç dalgaları görece güvenizlik ortamı ve çatışmadan etkilenen bir kısım Ukraynalı göçmeni ilgilendirirken, 2022 yılındaki ülkede ortamın insani tehdit içeren topyekün bir güvensizlik ortamına dönüşmesiyle toplu göç süreci başlamıştır (Resim 2). Sirkeci ve Cohen'in ortaya koyduğu üzere, diğer çatışma bölgelerinde de güvensizliğe bağlı göç etme eğilimi, tıpkı Ukrayna'da olduğu üzere, sıcak çatışmanın başlamasıyla beraber toplu göçe dönüşmüştür (Sirkeci vd. 2019).

⁵ Cumhurbaşkanlığı İletişim Daire Başkanlığı tarafından düzenlenen "Ukrayna'da Savaş: Bölgesel ve İnsani Sonuçlar" konferansına konuşan, T.C İç İşleri Bakanlığına bağlı Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı başkan yardımcısı Hamza Taşdelen, Romanya'da yaptıkları gözlemlerde savaşın ilk günlerinde sınırı geçen Ukraynalıların görece varlıklı olduğu, daha sonraki günlerde göçmen profilinin değiştiğini söylemiştir.

Resim 2. Ülkeyi terk eden Ukraynalıların Sayısal Değişimi

Kaynak: BMMYK (Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği).

Göç-çatışma modelinden doğru bakıldığında, Ukraynalıların ülkeden hızlı ve güvenli bir şekilde çıkış yapabilmesi Avrupa'nın misafirperver tavrı, güvenlik güçlerinin AB devletlerinin desteğiyle hızlıca koordine olarak insani perspektiften göç sürecini ele alması ve daha önceden oluşmuş göç kültürüyle açıklanabilir. AB tarihinde olmadığı kadar hızlı bir reaksiyonla, 2 Mart 2022'de Geçici Koruma Statüsü 'nü hızla aktive etmiştir. Statü, ilerleyen dönemde göçmenlerin mülteci başvurusu yapmasına da olanak tanımaktadır (Avrupa Komisyonu Websitesi, "Komisyon Önerisi"). Ukraynalılara bu süreçte gösterilen misafirperverlik, Suriyeli göçmenler için, veyahut Ukrayna'nın doğusundan 2014 yılında göç etmek isteyen sığınmacılar için ortaya konan tavadan çok farklıdır (Yazgan vd., 2015; Balkılıç ve Teke Lloyd 2020). Bu farkın, siyasi, kültürel ve duygusal nedenleri bu makalenin amacı dışındadır; fakat daha derinlemesine başka çalışmalarda ele alınması gereken bir boyuttur.

AB'nin izlediği açık kapı politikası ve güvenli çıkış yollarının açık tutulmasının güvenli göç ortamına etkisi kısa bir Suriye kıyaslaması ile daha iyi ortaya koyabiliriz. 2013 yılında, Suriye'de çatışmaların başlamasının üzerinden iki yıl geçmiş olmasına rağmen, Suriye'yi terk eden göçmen sayısı sadece 855.000'tir (Relief Web, "Suriye Arap Cumhuriyeti"). Ürdün'de göçmenleri misafir etmek için Temmuz 2012 yılında ilk kez kurulan Zatari kampıyla başlayan göç sürecinde, Suriye dışında bulunan göçmenlerin sayısının 1 milyona ulaşması tam bir seneyi bulmuştur (BMMYK verisi). Suriye'den göç rakamları 8-10 yıllık bir süreçte yavaş yavaş ve aşamalı olarak artmıştır. 2017 yılında, dünya genelinde MercyCorps'un rakamlarına göre toplam 5 milyon kayıtlı Suriyeli göçmen bulunmaktaydı. Bu tablo Ukrayna kitlesel göçüyle kıyaslandığında, göçün hızını ve boyutunu engelleyen önemli bir faktörün devletlerin sınır politikaları olduğu gözükmektedir. Ukraynalı göçmenlere karşı en misafirperver tavrı ortaya koyan Macaristan, Yunanistan, Slovakya ve Polonya'nın, Suriyeli göçmenler açısından da en çok zorluk çıkararak, katı ve güvenlikçi sınır politikaları uygulayan ülkeler olduğu da not edilmelidir.

Göç-çatışma modeliyle değerlendirecek, yerleşik bir göç kültürünün de hızlı ve toplu göç için önemli olduğu söylenebilir. Tıpkı Suriye göçünde olduğu gibi, Ukrayna'dan işgal sonrası ani gelişen uluslararası göç benzer bir örüntü göstermiştir: göç edilen yerler aile eve arkadaş bağlarını içeren sosyal ağların olduğu ve Ukrayna diasporasının güçlü olduğu bölgelerdir. Nasıl Suriyeli göçmenler Arap nüfusunun yoğun yaşadığı ve akrabalık bağları güçlü olan Türkiye'nin sınır şehirlerinde yoğunlaşmışsa, Ukraynalı göçmenlerin de ilk tercihi Polonya olmuştur (Tablo 3). Düzenli ve düzensiz ekonomik göçün tarihi, Polonya'yı sonraki göç dalgaları içinde ideal konuma getirmiştir. Sirkeci (2005), Avrupa'ya Iraklı göçmenlerin göçü neticesinde oluşan

sosyal ağların ve diasporanın, sonraki göç dalgalarını kolaylaştırdığı tartışmıştır. Bundan sonra, Ukrayna'da çatışma ortamı sonra erdiği bir durumda bile, benzer göç dalgalarının bahsi geçen ülkelere yoğun bir şekilde devam etmesi beklenebilir.

Ukrayna'yla daha önceden göç bağlantıları olan ülkelerin – örneğin Polonya, Rusya, Macaristan, Romanya, Slovakya ve Moldova - en çok Ukraynalı savaş mağduruna da ev sahipliğini yaptığını görmekteyiz (Tablo 1). Polonya ile ekonomik göç bağlamında gelişen ilişkilerin yanı sıra, Slovakya'nın 2014 sonrası öğrenci göçüyle beraber Ukrayna ile bağlantıları gelişmiştir (Levoniuk, 2019). Moldova'da hali hazırda geniş bir Ukrayna diasporası vardır. Göç verilerinin sınırlı olmasına rağmen, Uluslararası Göç Örgütü tarafından yapılan anketler, bu ülkelerde yaşayan akrabaların ve arkadaşların göçmenlerin tercihlerinde en önemli faktör olduğunu göstermektedir. Aile/arkadaş bağlantılıları sebebiyle gittikleri ülkeyi tercih edenlerin oranı Moldova için %58, Romanya için %48 ve Polonya için %60 olmuştur (UGÖ Moldova, Romanya ve Polonya Anketleri 2022).

Tablo 3. Rusya işgali sürecinde komşu ülkelere göç eden Ukraynalı nüfus, Haziran, 2022

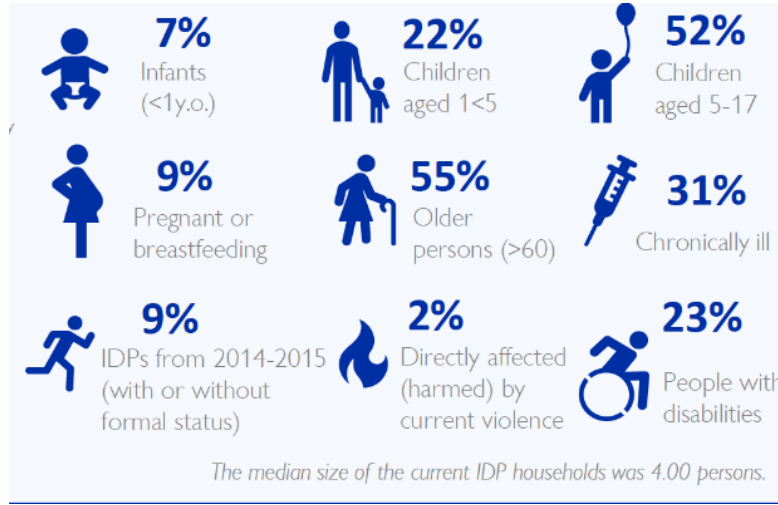
Komşu Ülkeler	Avrupa'da kayda geçen bireysel mülteciler	Ukrayna'dan Geçici Koruma Statüsü veya benzer koruma kategorilerine alınan Mülteciler	Ukrayna'dan sınırları geçenlerin sayısı	Ukrayna'ya geri dönüş yapanlar
Rusya Federasyonu	1.230.800	NA	1.230.800	NA
Polonya	1.169.497	1.169.497	4.001.921	1.877.811
Romanya	90.297	37.832	659.009	309.136
Moldova Cumhuriyeti	85.497	NA	502.716	132.371
Slovakya	78.302	78.113	510.014	239.599
Macaristan	24.452	24.452	782.742	NA

Kaynak: BMMYK, <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

Göç-çatışma modelinin en önemli tespitlerinden bir tanesi de çatışma ortamlarının, halihazırda göç eğilimi taşıyan kişiler için bir 'fırsat çerçevesi' yaratıyor olmasıdır (Sirkeci, 2003a; Sirkeci, 2003b; Sirkeci, 2005; Sirkeci, 2006; Mejía-Arango vd., 2015). UGÖ tarafından Ukraynalı göçmenlerden toplanan veriler bu tespiti doğrular niteliktedir. Örneğin, Romanya ve Moldova da bulunan göçmenlerin sadece üçte birinden az bir oranı bu ülkelerin son durakları olduğunu, Avrupa'nın başka ülkelerine daha kalıcı göç yapma isteklerini belirtmişlerdir. Polonya ve Slovakya'da yapılan anket ise, Ukraynalıların tekrar güvenlik sağlandığı takdirde dahi ülkelere geri dönmek istemediklerini göstermiştir. Göç-çatışma modelinin de başka yerlerde yaptığı çalışmalarda gösterdiği üzere, çatışma ortamından ayrılan göçmenler için ikincil göçler daha önceden var olan göç isteğini gerçekleştirilmeye yönelik yapılabilmektedir (Tuzi 2019).

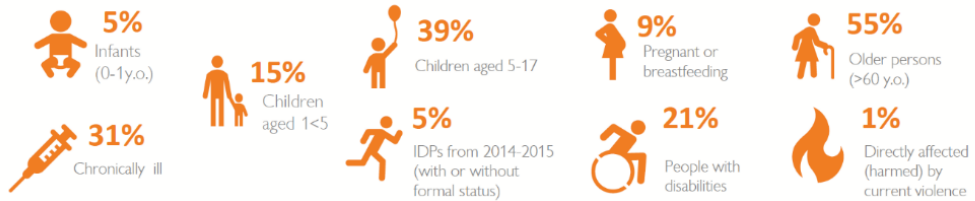
Göç-çatışma modelinin de öngördüğü üzere, 4S adı verilen insani, fiziksel, finansal ve sosyal sermaye göç etme kararlarında ve gidilecek destinasyonun belirlenmesinde başat rolü oynar. Öncelikle, erkeklerin hareketliliğine yönelik getirilen kısıtlamalar sonucu, Ukrayna'dan göç edenlerin %90'ının kadınlar, çocuklar ve yaş durumundan dolayı göç edebilen erkeklerden oluştuğu belirtilmelidir. Bu göçmenler içinde coğrafi konum itibarıyla en yakın yeri tercih eden (Moldova) göçmenlerin çoğunluğunu, yaşlı ve özürlü insanlar oluşturmaktadır. Örneğin Polonya ve Slovakya gibi daha uzak ülkeleri tercih edenler içinde yaşlı ve özürlü oranı daha düşüktür (UGÖ Anketleri).

Resim 3. Ülke içinde yerinden edilen göçmenler arasında kırılğan haneler

Source: UGÖ Yerinden Edilen Göçmenler içinde Hassas Gruplar

Göç-çatışma modelinin vurgu yaptığı başka bir konu ise sadece göç edenin değil, göç edemeyenin koşullarına odaklanılması gerektiğidir. Çünkü, göçün temel kolaylaştırıcısı fiziksel, sosyal, finansal ve insani sermayeye sahip olmaktır (Sirkeci ve Cohen, 2016; Sirkeci, vd., 2019). Ukrayna'da göçü tetikleyebilecek bir dizi güvensizlik ortamı bulunmasına rağmen, Ukrayna'dan sınır aşan göçe teşebbüs herkes için erişilebilir olmamıştır. Bu bağlamda Ukrayna'da göç kararını en çok etkileyen sermaye, fiziksel kapasite olmuştur⁶. Ülke içinden yerinden edilen göçmenlerin %63'ünü kadınlar oluşturmaktadır ve Doğu'dan-Batı'ya doğru yönelmiştir. Sınır aşan göçe teşebbüs edemeyen ve ülke içinde yerinden edilen göçmen grupları içinde, göç eden gruplara göre 'kırılğan' gruplar çok daha yoğun bir şekilde temsil edilmektedir. Emziren anneler, kronik hastalığı olanlar, yaşlılar ve özürülülerin oranı ülke içinde yer değiştiren göçmenler arasında oldukça fazladır (Resim 3). Göçmenler maddi olanaklarının daha zayıf olduğu ve büyük çoğunlukla kırsal kesimden geldiği, UGÖ yerinden edilen kişilerle yaptığı ankette (2022) ortaya konmuştur. Bunun yanı sıra, (ne ülke içi ne sınır aşan) hiçbir hareketlilik göstermeyen Ukraynalılar içinde de kırılğan grupların yüksek temsili aşağıdaki resimde gösterilmiştir.

Resim 4. Yerinden değiştirmeyen Ukraynalılar arasında kırılğan gruplar

Kaynak: UGÖ Anketi, 2022

⁶ Bunun yanı sıra insani, ekonomik ve sosyal sermaye de bu göç akımlarının oluşmasında rol oynamış olabilir. Kısıtlı veriyle bu araştırmada net bir argüman geliştirmek zor olsa da, gelecekte yapılacak çalışmaların bunları daha detaylı araştırması gerekmektedir.

Sonuç

Göç, savaş gibi ani tetikleyicilerin olduğu durumda bile, tahmin edilebilir örüntüler içerir. İnsanlar göçü güvensizlik algıları artık tahammül edilemeyecek boyutlara geldiğinde bir strateji olarak benimserler ve göç edebilmeleri yeterli sermayelerinin (4S) olmasına bağlıdır. Göç edilen ülkeler genelde daha önceden göç bağlarının olduğu, diasporanın yoğun yaşadığı yerlerdir. Bütün çatışma ortamlarında ortak bir gözlem yapılabilir: daha önceden farklı güvensizlikler sonucu göç eğilimi taşıyan insanlar, çatışma ortamında bir fırsat çerçevesi olarak değerlendirip, göç isteklerini gerçekleştirirler. Direk çatışmadan etkilenmeyen, fakat ekonomik ve sosyal güvensizlik hissi nedeniyle göç etmek isteyenler, oluşan göç akımına katılırlar. Göç-çatışma modeli, Ukraynalılar uzun bir süredir var olan güvensizliklerini, çatışma ortamında ortaya çıkan kitlesel göçle ilişkilerini gösterebilmesi açısından önemlidir. Bunun yansısı Göç-çatışma modelinin sık sık kullandığı, iç-dış göç ilişkisi, göç kategorileri arasındaki geçişkenlikler, göç kültürü ve 4S kavramları, Ukrayna göçünü anlamak da büyük fayda sağlayabileceği bu makalede gösterilmiştir.

Göç-çatışma modeli konu üzerine daha sonra yapılacak araştırmalar için de yol gösterici olabilir. Örneğin bu makalede hiç bahsedilmemiş olmasına rağmen, 2022 yılındaki işgal sonrası, sadece Ukrayna değil, Rusya'da yüksek hacimde göç vermiştir. Ülkeye uygulanan ambargo ve Putin yönetimi altında artan otoriterlik ve demokrasi açığı ülke içinde halihazırda orta sınıfların ve entelektüel kesimin göç etme eğilimini arttırmıştır. İlk defa savaş başlatan bir taraftan bu kadar yoğun göç akışı olması başlı başına bir araştırma konusudur. Bunun yanı sıra, Rusya, eski Sovyetler Birliği ülkeleri ve diğer komşu ülkeler için çok önemli bir işçi göçü ülkesidir. Rusya'nın ekonomisinin kötüleşmesi ve yabancı yatırımcıların çekilmesiyle beraber, Orta Asya'dan ve Kafkaslardan ekonomik güvensizlik nedeniyle başka yerlere göç dalgası yaşanması beklenebilir.

Gelişmesi muhtemelen başka bir süreç, Avrupa ülkelerine göç eden Ukraynalı göçmenlerin durumuna yöneliktir. Misafirperver tavrıyla sınır aşan göçü kolaylaştıran Avrupa'nın, çoğu kadınlardan oluşan göçmenlere süreklilik arz eden güvenlik ortamı yaratıp yaratamayacağı halen bir soru işaretidir. Kadınların hassas durumlarına yönelik entegrasyon politikası üretilmemesi durumunda, kadınların ikincil göç veya geri dönüş göçü opsiyonlarına yönelmesi beklenebilir.

Ukrayna'da başlayan kitlesel göç, insanların güvensizlik ortamından güvenlik ortamına doğrusal olarak ilerlediği bir göç değildir. Sonuç bölümünde tartışıldığı üzere, Ukrayna-Rusya çatışma, birçok mekânda, farklı derecelerde, ve farklı tiplerde (ekonomik, sosyal, fiziksel) güvensizlikleri tetiklemiştir. Bu çalışma, Göç-çatışma modelinin süreci okumakta sağlamış olduğu analitik faydaları ortaya koymuş, sonraki araştırmalar için yararlı bir vizyon ortaya koymuştur.

Referanslar

- Adelman, H. ve McGrath, S. (2007). To date or to marry: that is the question. *Journal of Refugee Studies*, 20, 376.
- Balkılıç, Ö. ve Teke Lloyd, F. A. (2021). Does Islamic inclusion of Syrians represent a real challenge to Europe's security approach?: Dilemmas of the AKP's Syrian refugee discourse. *Turkish Studies*, 22(3), 357-379.

- Bulakh, T. (18 Nisan 2017). *Responses to the phenomenon of internal displacement in Ukraine*. 20 Nisan 2022 tarihinde <https://www.e-ir.info/2017/04/18/state-and-civil-responses-to-the-phenomenon-of-internal-displacement-in-ukrain/> adresinden erişildi.
- Burds, J. (2008). Ethnic Conflict and Minority Refugee Flight from Post-Soviet Ukraine, 1991–2001. *The International Journal of Human Rights*, 12(5), 689-723.
- Chalcraft, J. (2009). *The invisible cage: Syrian migrant workers in Lebanon*. Stanford: Stanford University Press.
- Charron, A. (2020). ‘Somehow, we cannot accept it’: Drivers of internal displacement from Crimea and the forced/voluntary migration binary. *Europe-Asia Studies*, 72(3), 432-454.
- Cohen, J. H. ve Sirkeci, İ. (2016). Migration and insecurity: rethinking mobility in the neoliberal age. Carrier, J. G. (Der.), *After the Crisis, Anthropological thought, neoliberalism and the aftermath* içinde (96-113). London, New York: Routledge.
- Cohen, J. H. ve Sirkeci, İ. (2011). *Cultures of Migration, the Global Nature of Contemporary Mobility*, Austin, USA: University of Texas Press.
- Deniz, A. ve Özgür, E. M. (2022) The establishment of the Ukrainian diaspora in Turkey through migrant associations: ‘We feel as part of the diaspora from now on.’ *Southeast European and Black Sea Studies*, 22(2), 1-19.
- DeWind, J. (2007) ‘Response to Hathaway’, *Journal of Refugee Studies*, 20(3), 370-376.
- Dobroczeck, G., Puzynkiewicz, J. ve Chmielewska, I. (19 Ocak 2017). *A new wave of Ukrainian migration to Poland*. 1 Haziran 2022 tarihinde <https://www.obserwatorfinansowy.pl/in-english/new-trends/a-new-wave-of-ukrainian-migration-to-poland/> adresinden erişildi.
- Düvell, F. ve Lapshyna, I. (15 Temmuz 2015). *The EuroMaidan Protests, Corruption and War in Ukraine: Migration Trends and Ambitions*. 2 Haziran 2022 tarihinde <https://www.migrationpolicy.org/article/euromaidan-protests-corruption-and-war-ukraine-migration-trends-and-ambitions> adresinden erişildi.
- Eroğlu-Utku, D. ve Yazgan, P. (2021). Conflict model of migration and perception of human insecurity. J.H. Cohen ve Sirkeci, İ. (Der.), *Handbook of Culture and Migration* içinde (17-24). Cheltenham: Edward Elgar.
- Fedyuk, O. ve Kindler, M. (2016). Migration of Ukrainians to the European Union: Background and Key Issues. Fedyuk, O. ve Kindler, M. (Der.), *Ukrainian Migration to the European Union* içinde (1-14). Springer. Açık Erişim.
- Government of Ireland, Department of Justice. (25 Şubat 2022). *Minister McEntee Announces Immediate Lifting of Visa Requirements Between Ukraine and Ireland*. 15 Mart 2022 tarihinde <https://www.gov.ie/en/press-release/00aef-minister-mcentee-announces-immediate-lifting-of-visa-requirements-between-ukraine-and-ireland/#:~:text=The%20Minister%20for%20Justice%20Helen,who%20are%20resident%20in%20Ireland> adresinden erişildi.
- Hourani, G. G. ve Sensenig-Dabbous, E. (2007). Insecurity, migration and return: The case of Lebanon following the Summer 2006 War. *CARIM Research Report, 2007/01*. 19 Mart 2022 tarihinde https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/7986/CARIM-RR_2007_01.pdf?sequence=3&isAllowed=y adresinden erişildi.
- IOM. (14 Nisan 2022). Ukraine Displacement Survey, Slovakia. 20 Nisan 2022 tarihinde <https://dtm.iom.int/reports/slovakia-displacement-surveys-ukrainian-refugees-and-third-country-nationals-09-30-march> adresinden erişildi.
- IOM. (6 Mayıs 2022). Ukraine Displacement Survey, Moldova. 12 Mayıs tarihinde <https://dtm.iom.int/reports/republic-moldova-%E2%80%94-displacement-surveys-ukrainian-refugees-and-tcns-09-march-22-april-2022> adresinden erişildi.
- IOM. (19 Mart 2022). Ukraine Displacement Survey, Poland. 25 Mart 202 tarihinde <https://displacement.iom.int/reports/poland-ukraine-displacement-displacement-and-intentions-survey-19-march-2022> adresinden erişildi.

- IOM. (21 Nisan 2022). Ukraine Displacement Survey, Romania. 27 Nisan 2022 tarihinde https://displacement.iom.int/sites/default/files/public/reports/IOM_ROMANIA_Profiles_and_Inclusion_Survey_21_4_22_0.pdf adresinden erişildi.
- IOM. (3 Mayıs 2022). Ukraine Internal Displacement Report, Round 4. 9 Mayıs 2022 tarihinde https://displacement.iom.int/sites/default/files/public/reports/IOM_Gen%20Pop%20Report_R4_ENG%20_final_0.pdf adresinden erişildi.
- Jozwiak I. ve Piechowska, M. (2017). Crisis-Driven Mobility Between Ukraine and Poland: What does the Available data (not) tell us. *CMR Working Papers*, No. 99/157, University of Warsaw. 2 Mart 2022 tarihinde <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/180986/1/888194552.pdf> adresinden erişildi.
- Kindler, M. ve Szulecka, M. (2013). The economic integration of Ukrainian and Vietnamese migrant women in the polish labour market. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 39(4), 649-671.
- Klokiw, A. (2019). A fifth Wave of Contemporary Comparative Study of Ukrainian Immigration to the United States, 1870-2019. *Texas Law Review*, 4. 10 Şubat 2022 tarihinde <https://texaslawreview.org/a-fifth-wave-a-contemporary-comparative-study-of-ukrainian-immigration-to-the-united-states-1870-2019/> adresinden erişildi.
- Koser, K. ve Martin, S. (2011). The Migration–Displacement Nexus. Koser, K. ve Martin, S. (Der.), *The Migration–Displacement Nexus: Patterns, Processes, and Policies* içinde (1-13). New York: Berghahn Books.
- Kuznetsova, I. ve Mikheieva, O. (2020). Forced displacement from Ukraine's war-torn territories: intersectionality and power geometry. *Nationalities Papers*, 48(4), 690-706.
- Lapshyna, I. (2014). Corruption as a driver of migration aspirations: The case of Ukraine. *Economics and Sociology*, 7(4), 113-127.
- Levoniuk, T. (13 Eylül 2019). A Trouble-free Neighbor: What Should Ukraine Change in Relations with Slovakia? *New Europe Center Research*. 1 Şubat 2022 tarihinde <http://neweurope.org.ua/en/analytics/bezproblemnyj-susid-shho-ukrayina-maye-zminyty-u-vidnosynah-zi-slovachchynoyu/> adresinden erişildi.
- Klokiw, A. N. (2020). A Fifth Wave: A Contemporary Comparative Study of Ukrainian Immigration to the United States, 1870-2019. *Texas Law Review*, 98(4), 757-791.
- Lyman, R. (2015, 30 Mayıs). Ukrainian Migrants Fleeing Conflict Get a Cool Reception in Europe. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2015/05/31/world/europe/ukrainian-migrants-fleeing-conflict-get-a-cool-reception-in-europe.html> adresinden erişildi.
- Mejía-Arango, S., Ham-Chande, R. ve Coubes, M. L. (2015). The Profile of Mexican Elder Migration Flow into the US (2004–2013). William, A.V., Kyriakos, S. M., Jacqueline, L. A. ve Torres-Gil, F. M. (Der.), *Challenges of Latino Aging in the Americas* içinde (301-310). Springer, Cham.
- MercyCorps. (2017) . The facts: What you need to know about the Syria Crisis. 1 Temmuz 2022 tarihinde <https://www.mercycorps.org/blog/quick-facts-syria-crisis> adresinden erişildi.
- Mykhnenko, V. (2020). Causes and consequences of the war in eastern Ukraine: An economic geography perspective. *Europe-Asia Studies*, 72(3), 528-560.
- National Bank of Poland. (2015). Obywatele Ukrainy pracujący w Polsce - raport z badania. (2015). 1 Temmuz 2022 tarihinde <https://www.nbp.pl/publikacje/migracyjne/obywatele-Ukrainy-pracujacy-w-Polsce-raport2015.pdf> adresinden erişildi.
- Relief Web. (21 Şubat 2013). Syrian Refugees are Fleeing in Unforeseen Numbers. 1 Mart 2022 tarihinde https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/syrian-refugees-fleeing-unforeseen-numbers?gclid=CjwKCAjw_ISWBhBkEiwAdqxb9iazkASFel4rTGAvuFm0b20KefrUusy796bGUwOt-bebrj5WAVd48hoCUBEQAvD_BwE adresinden erişildi.
- ReliefWeb. (3 Mart 2022). Ukrainian Crisis Double Standardts: Has Europe's Response to Refugees Changed. 10 Mart 2022 tarihinde <https://reliefweb.int/report/ukraine/ukraine-crisis-double-standards-has-europe-s-response-refugees-changed> adresinden erişildi.
- Schengen Visa Info News. (26 Şubat 2022). Slovakia Permits Entry for Ukrainians Fleeing the War Without Valid Travel Documents. 3 Mart 2022 tarihinde

- <https://www.schengenvisa.info.com/news/slovakia-permits-entry-for-ukrainians-fleeing-the-war-without-valid-travel-documents/#:~:text=The%20Slovakian%20Ministry%20of%20the,have%20a%20valid%20travel%20document> adresinden erişildi.
- Sirkeci, İ. (2003). *Migration, ethnicity and conflict: the environment of insecurity and Turkish Kurdish international migration* (Doktora Tezi). University of Sheffield, Sheffield.
- Sirkeci, İ. (2005). War in Iraq: Environment of insecurity and international migration. *International Migration*, 43(4), 197-214.
- Sirkeci, İ. (2006). Ethnic conflict, wars and international migration of Turkmen: evidence from Iraq. *Migration Letters*, 3(1), 31-42.
- Sirkeci, İ. (2006). *The Environment of Insecurity in Turkey and the Emigration of Turkish Kurds to Germany*. New York: Edwin Mellen Press.
- Sirkeci, İ. (2009). Transnational mobility and conflict. *Migration Letters*, 6(1): 3-14.
- Sirkeci, İ. (2017). Turkey's refugees, Syrians and refugees from Turkey: a country of insecurity. *Migration Letters*, 14(1), 127-144.
- Sirkeci, İ. ve Cohen, J. H. (2016). Cultures of migration and conflict in contemporary human mobility in Turkey. *European Review*, 24(3): 381-396.
- Sirkeci, İ. ve Esipova, N. (2013). Turkish migration in Europe and desire to migrate to and from Turkey. *Border Crossing*, 3, 1-13.
- Sirkeci, İ. (2003b). Migration from Turkey to Germany: An ethnic approach. *New Perspectives on Turkey*, 29, 189-207.
- Sirkeci, İ. ve Teke Lloyd, A. (2022). Migration. Carrier, J. (Der.), *A Handbook of Economic Anthropology*. Cheltenham: Edwar Elgar Publishing.
- Sirkeci, İ., Utku, D.E. ve Yüceşahin, M. M. (2019). Göç çatışma modelinin katılım, kalkınma ve kitle açıkları üzerine bir değerlendirmesi. *Journal of Economy Culture and Society*, 59, 157-184.
- Sirkeci, İ. ve Cohen, J.H. (2015). Hareketlilik, göç, güvensizlik. *İdealkent*, 6(15), 8-21.
- Solodko A. ve Fitisova, A. (1 Nisan 2016). Ukrainians seek asylum in the EU: Real Refugees or economic migrants? 20 Mart 2022 tarihinde <https://cedos.org.ua/en/researches/ukraintsi-prosiat-prytulok-u-yes-spravdi-bizhentsi-chy-ekonomichni-mihranty/> adresinden erişildi.
- Sönmez, Z. (11 Mart 2017) The Role Of Social Networks In The Movement Of Syrian Refugees To Neighbouring Countries. *İNSAMER*. 15 Nisan 2022 tarihinde https://www.insamer.com/tr/the-role-of-social-networks-in-the-movement-of-syrian-refugees-to-neighbouring-countries_609.html adresinden erişildi.
- Szczepanik, M. ve Tylec, E. (2016). Ukrainian asylum seekers and a Polish immigration paradox. *Forced Migration Review*, 51, 71-73.
- Turton, D. (2003) 'Refugees, Forced Resettlers and "Other Forced Migrants": Towards a Unitary Study of Forced Migration', *United Nations High Commissioner for Refugees*. 10 Nisan 2022 tarihinde at: <https://www.unhcr.org/en-us/research/working/3f818a4d4/refugees-forced-resettlers-other-forced-migrants-towards-unitary-study.html> adresinden erişildi.
- Tuzi, I. (2019). From Insecurity to Secondary Migration: "Bounded Mobilities" of Syrian and Eritrean Refugees in Europe. *Migration Letters*, 16(4), 551-561.
- Uehling, G. L. (2021). Three rationalities for making sense of internal displacement in Ukraine. *Migration Studies*, 9(3), 1536-1559.
- UNHCR. Data Portal. 1 Temmuz 2022 tarihinde <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine/location?secret=unhcrestricted> adresinden erişildi
- Van Mol, C., Snel, E., Hemmerichs, K. ve Timmerman, C. (2018). Migration aspirations and migration cultures: A case study of Ukrainian migration towards the European Union. *Population, space and place*, 24(5), e2131.
- Vishnevsky, A. (2003). Post-Soviet Ethnic Migration: The Return of Diasporas?. Münz, R. Ve Ohliger, R. (Der.). *Diasporas and Ethnic Migrants: German, Israel, and Post-Soviet Successor States in Comparative Perspective* içinde. Londra: Taylor & Francis Ltd.

- Winckler, O. (1997). Syrian migration to the Arab oil-producing countries. *Middle Eastern Studies*, 33(1), 107-118.
- Yazgan, P., Utku, D. E. ve Sirkeci, İ. (2015). Syrian crisis and migration. *Migration Letters*, 12(3), 181-192.
- Yurchenko Y., Kutuev, P., Yenin, M. ve Korzhov, H. (2021). Class Divisions and Social Inequality in Independent Ukraine. Kasianov, M. (Der.), *From "the Ukraine" to Ukraine: A Contemporary History 1991-2021* içinde (93-130). Stuttgart: İbidem.

EXTENDED ABSTRACT IN ENGLISH

Entrepreneurship as Social Status: Turkish Immigrants' Experiences of Self-Employment in Finland

The article discusses the experiences of self-employment among immigrants from Turkey living in Finland. The immigrants are mainly active in the restaurant and fast food sector in Finland, primarily in small kebab and pizza businesses. The article argues that both economic and social aspects explain the experiences of self-employment. Despite economic hardship, the freedom and social status connected to entrepreneurship is highly valued. Self-employment provides a positive self-understanding and a good social status, which the immigrants from Turkey find it difficult to achieve by any other means in Finnish society.

The results suggest that a study of the experiences of selfemployment among immigrants needs to take into account both economic and social aspects. The problems immigrants experience in the general labour market in Finland was a major reason why the immigrants from Turkey have started their own businesses in Finland. The "choice" of selfemployment among the Turkish immigrants in Finland can only be understood in case we realise that this is one of the few available alternatives to unemployment. Still, an economic perspective does not provide a complete picture of the dynamics behind the "choice" to become self-employed. This study demonstrates that it is important to look at the immigrants' own understanding of their situation. This viewpoint extends the focus beyond purely economic issues. The freedom and social status connected to self-employment is highly valued. Self-employment provides a positive selfunderstanding and social status, which the immigrants find it difficult to achieve by any other means in Finnish society. It can be argued that although the immigrants from Turkey experience marginalisation and social exclusion, selfemployment enables at least some form of social integration into a largely hostile society of settlement. To become an entrepreneur often provide the immigrants with a specific social role and a positive social status in the society of settlement. Entrepreneurship may therefore be a positive experience, despite the economic hardship it entails for most entrepreneurs. Moreover, the economically disadvantaged and socially marginalised position of immigrants makes selfemployment a more attractive alternative than it otherwise would be. The economic and social aspects of selfemployment are clearly intertwined and the experiences of entrepreneurship among immigrants can only be fully understood and correctly interpreted if we take into account the general economic and social position of immigrants in the country of settlement. Thus, immigrant entrepreneurship and its consequences should not be studied from a strictly economic perspective only.

